

77. Устанавіце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх сэнсавымі характарыстыкамі. Запішыце фразеалагізмы, раскрываючы дужкі.

- 1) глядзець у (корань)
- 2) пусціць (корань)
- 3) вырваць з (корань)

- а) ‘трывала, надоўга абаснавацца дзе-небудзь, абзавесціся гаспадаркай’
- б) ‘унікаць у сутнасць якой-небудзь справы’
- в) ‘зусім, канчаткова пазбавіцца ад чаго-небудзь’

Вызначце корань у формах слова *корань*. Якія змены ў ім адбыліся пры змяненні слова?

Складзіце сказы з запісанымі фразеалагізмамі.

§ 13. Прыстаўка як значымая частка слова

78. Прачытайце верш.

Ад расы верасы пасівелі,
А ў бары галасы зазвінелі.^{сн}
Баравік не прывык лезці ў вочы,
Адшукае грыбнік, як ахвочы.

Р. Бензярук.

Выпішыце з тэксту ў пачатковай форме роднасныя словы да дзеясловаў *сівець, звінець, шукаць*. Якой значымай часткай адрозніваюцца аднакаранёвыя словы? Ці змяняецца значэнне слоў пры яе далучэнні?

Прыстаўка — значымая частка слова, якая стаіць перад коранем і служыць для ўтварэння новых слоў: *заехаць, падпісаць, міжмоўны, звышхуткі, супермаркет, гіпергук*.

79. Прачытайце тэкст. Падбярыце да яго заглавак.

Пра **знакамітага** беларуса — Францыска Скарыну я даведалася **даўно**. Яго імем **назвалі** вуліцы ў многіх гарадах нашай краіны. У Мінску і Полацку яму ўстанавілі **помнікі**. У Б..ларусі ў яго гонар назвалі дзве дз..ржаўныя ўзнагароды — м..даль і орд..н.

Францыск Скарына першы на славянскіх землях **надрукаваў** кнігу на беларускай мове. Ён марыў, каб людзі чыталі кнігі на роднай мове. І мара Францыска Скарыны **спраўдзілася** (*Паводле Д. Дубінінай*).

Якія з выдзеленых слоў маюць прыстаўкі? Запішыце словы з прыстаўкамі і абазначце іх.

Спішыце апошні сказ першага абзаца, устаўляючы прапушчаныя літары.

80. Прачытайце. Вызначце «чацвёртае лішняе» ў кожным радзе слоў. Па якой прымеце згрупаваны словы?

1. Адказ, адрас, адлёт, адліў.
2. Прышкольны, прыгарадны, прыдарожны, прыемны.
3. Выканаць, выліць, выжыць, вывучыць.

З другога рада выпішыце словы з арфаграмай «Правапіс **о, э, а**». Складзіце з імі сказы.

81. Прачытайце жарт. Чаму ён мае такую назву?

Самалётны прыпынак

Рэйсавы самалёт ляціць над вёскай Аўцюкі. Сцюардэса падбгае да лётчыка:

— Адчыніце люк, двое вяскоўцаў хочуць выйсці.

— Э-э, учора аднаго тут выпусціў, а трое ўскочылі... (*Народны гумар*).

Назавіце дзеясловы з прыстаўкамі. Падбярэце да іх словы з антанімічнымі прыстаўкамі. Запішыце дзеясловы парамі. Абазначце прыстаўкі.

Выпішыце з тэксту аднакаранёвыя словы. Раствумачце іх значэнні.

82. Прачытайце. Перакладзіце словазлучэнні на беларускую мову. Вызначце ў словах прыстаўкі.

взбежать на крыльцо — ...	вскопать землю — ...
взлететь на веточку — ...	вбежать в комнату — ...
въехать в рощу — ...	вплести ленточку — ...

Ад чаго залежыць напісанне зычнага на канцы прыстаўкі?

З адным словазлучэннем складзіце сказ.

83. Разгледзьце малюнак. Што на ім адлюстравана? Дзеясловы з якімі прыстаўкамі дапамогуць вам перадаць дзеянні?

 Напішыце невялікае апавяданне на тэму «Восеньскі дождж», ужываючы дзеясловы з прыстаўкамі са значэннем ‘пачаць дзеянне’.

Для даведкі: *гром загрукатаў, вада палілася, вецер забушаваў, дождж забарабаніў, дрэвы нахіліліся, лісце зашалацела, парасон сагнуўся, сабака пабег.*

84. Прачытайце. Спішыце фразеалагізмы, устаўляючы ў словы неабходныя прыстаўкі.

Як пшаніцу ..даўшы; ..весці на чыстую ваду; ..рубіць сабе на носе; зубы ..гаворваць; костачкі ..мываць; ..ламаць дроў.

Які з прыведзеных выразаў мае значэнне ‘вельмі моцна спаць’? Складзіце і запішыце сказ з адным фразеалагізмам (на выбар).

§ 14. Суфікс як значымая частка слова

85. Прачытайце тэкст. Пра што паведаміў хлопец рыбаку?

Паведаміў

Ідзе хлопец каля ракі, пасвітвае. Бачыць — незнаёмы чалавек рыбу вудзіць^с.

— Дзядзька! — гукнуў хлопец.

— Цыц! Не пужай рыбы!

Мінула гадзіна, другая. Нічога не злавіў рыбак. Прапала надзея^ф паесці смажанай рыбкі ці рыбнага супу. Ubачыў таго ж хлопца і пытаецца:

— А што ты мне хацеў сказаць?

— Што ў гэтым месцы ўжо дзесяць год рыбы няма (*Народны гумар*).

Выпішыце аднакаранёвыя словы да слова *рыба*, вызначце карань і аснову. Якой часткай слова адрозніваецца аснова роднасных слоў? Якую ролю яна адыгрывае ў слове?